

БОРТНИЦТВО ЯК ТРАДИЦІЙНИЙ ПРОМИСЕЛ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Кушнір Я. В.¹, Фірсов М. Ю.²

¹*КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»,*

²*Громадська організація «Бортники України», м. Київ*

Під час дослідження було проведено 5 інтерв'ю з представниками бортного промислу на Поліссі. Інтерв'ю проводилися у таких селах Олевського р-ну, Житомирської області: Млинок, Майдан-Копищенський, Будки, Копище.

Бортництво – один із промислів бджільництва, який пройшов довгий шлях еволюції «одомашнення» [1, с. 9]. Дерево з дуплом, у якому живуть бджоли називається бортю. Шукати таке дерево ставало з часом складно, готувати борт для заселення бджолами ускладнювалось, тому люди придумали штучне бортництво (колодне бджільництво). Колода виготовлялась з частини бортного дерева із отвором усередині, піднімалася на досить велику висоту і закріплювалась на дереві.

Найсприятливішою місцевістю для бортництва було Полісся – територія, яка в давні часи була багата на ліси, велику кількість лісових медоносів та товстих дерев.

Виготовлені бджолами продукти завжди були дуже популярні у всьому світі. Мед використовувався в харчуванні, медицині, але одним із основних призначень було використання його в обрядово-побутовій сфері [2]. Мед і продукти бджільництва ніколи не давались людям легко, тому вони були дуже дорогі та популярні не тільки в Україні та Європі, а й у всьому світі.

Перший юридичний документ, що встановлював народно-звичаєві права між власниками бортних дерев і колод став писемний кодекс Київської Русі – «Руська Правда». Найбільше параграфів у кодексі, що стосувались народних промислів, були присвячені бортницьким побутовим стосункам. Через те, що бортові дерева часто псувались, виходили з ужитку або нівечились, влада придумала охорону бджолиних дупел. Вона ставила за мету стабілізувати побутові взаємини цього виду

промислу [1, с. 75].

Якість колоди також залежала від деревини. Загалом перевага надавалася сосні. У діаметрі колода має бути до 60 см, а у висоту 1,2-1,5 м. За допомогою палиці з гострим кінцем бортник вибиває отвір у колоді так, щоб вона стала порожньою всередині [3, с. 178]. Борт підвішують на дереві на висоті 8-10 м за допомогою подовженої віссі з дерев'яним колесом.

Для того, щоб користуватись та доглядати за колодами потрібно було мати спеціальне знаряддя. Острог – це найпростіший пристрій-драбина, який виготовляли з тонкої гіллястої деревини з сучками при стовбурі [4, с. 57]. З часом бортники винайшли більш зручний та досконалий пристрій, який називається лезиво. Це довга мотузка плоскої або круглої форми, на кінці якої був гак.

Бортницький промисел – це нелегке заняття. Воно потребує уваги, часу та сил. Потрібний ретельний догляд як за комахами, так і за самим дуплом або колодою. Тому бортник для догляду за бджолами ходить у ліс не менше двох-трьох разів на рік. Загалом люди висловлювали неабияку любов до бджіл, про це свідчить синонімічність назви, які люди використовували звертаючись до комах: пташка Божа, медова комашка, Божа комаха, маленький гармоніст і т.д. [1, с. 14; 5, с. 140]. У давнину мед часто використовувався у лікуванні, але його основним призначенням була обрядово-побутова сфера.

Наразі сучасне бортництво його автентичному вигляді залишилось тільки на Поліссі, а його територіальні межі поступово скорочуються. Знищення лісу під час забудов, комерційна масова вирубка дерев, незаконний видобуток бурштину призводять до зменшення території поширення медоносних рослин, через все це виникає загроза зникнення бортних дерев та зменшення популяції лісової бджоли. Для того, щоб уникнути зникнення бортництва необхідно зацікавлювати місцевих мешканців у практикуванні традиційного бортництва на Поліссі; проводити етнографічні експедиції для документації технік і технологій бортного промислу.

Бортництво – промисел, що зародився дуже давно і набув значущого для Української держави рівня. Він зберігся у своєму автентичному стані і до сьогодні. Українське Полісся є осередком

бортного промислу. У цьому регіоні найбільше представників бортництва. На сьогоднішній день бортництво збереглося в Європі тільки в Україні, а саме у Житомирській, Волинській і частково у Рівненській області. Промисел бортництва був дуже важливим у всі часи для розвитку держави. Культура цього промислу важлива і зараз, адже містить елементи українських традицій та обрядово-побутові звичаї.

Список використаних джерел

1. Скуратівський В. Кухоль меду. Львів: Гердан Графіка, 2000. 303 с.
2. Мовна У. Семантика меду в весільному ритуалі: український контекст та європейські паралелі. Народознавчі зошити. 2012. (№ 5). С. 779-798. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2012_5_3 (дата звернення: 20.12.2019).
3. Несен І. Поліське бортництво, як галузь традиційних чоловічих знань. *Вісник львівського університету*. Серія історична. Львів, 2012.(№ 47). С. 174-192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_ist_2012_47_11 (дата звернення: 20.12.2019).
4. Дмитренко А. Лісове бджільництво Правобережного Полісся України. Матеріали до української етнології. 2016. Вип. 15. С. 69-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdue_2016_15_10 (дата звернення: 15.11.2019).
5. Жила С.М. Свята Земля Дерев: історія, звичаї, бортництво, природа / Київ: Фітосоціоцентр, 2006. 227 с.

МУРАЛ-АРТ ЯК ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ НАРОДУ

Науменко Р. В., Булатецька Ю. М.

КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»

Починаючи з 2014 р. художники з України, Німеччини, Британії, Аргентини, Іспанії, Австралії, Португалії та інших країн прикрасили мурами більше ста будинків та цей тренд продовжується. Мурали вже стали справжньою окрасою Києва та мають всі шанси стати його новою візитівкою. Наразі Київмурал налічує 161 стінописа. За останні роки художники цього виду мистецтва вийшли на новий рівень творення образу, освоєння технічних особливостей, засобів зображальності, що свідчить про